

DET KOLLEGIALA LÄRANDET I FÖRSKOLAN

— UTIFRÅN FÖRSKOLLÄRARENS PERSPEKTIV

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Angela Evaldsson
Thérese Persson

2022-FÖRSK-G101

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskollärarytbildning, 210 hp, startår 2019, LGFÖR19v.

Svensk titel: Det kollegiala lärandet i förskolan - utifrån förskollärares perspektiv.

Engelsk titel: The collegiate learning in preschool - from the perspective of preschool teachers.

Utgivningsår: 2022

Författare: Angela Evaldsson & Thérèse Persson

Handledare: Dennis Beach

Examinator: Ann-Charlott Wank

Nyckelord: kollegialt lärande, förskola, förskollärare, collegial learning, preschool, preschool teacher

SAMMANFATTNING

Vår studie innehåller förskollärares syn på hur det kollegiala lärandet går till i förskolans verksamhet. Tidigare forskning påvisar hela arbetslagets gemensamma syn på kollegialt lärande och att detta även dokumenterats genom observationer. Avsaknad av den enskilda pedagogens åsikt kring hur det kollegiala lärandet bedrivs i förskolans verksamhet vill vi undersöka genom att låta pedagoger svara på en enkät som ger utrymme för den egna åsikten. Vi är intresserade av att få syn på hur den enskilda förskolläraren ser på hur det kollegiala lärandet implementeras i det dagliga arbetet. Vårt intresse för det kollegiala lärandet har vuxit under vår utbildningstid och vi finner det intressant och viktigt att belysa hur arbetet rent praktiskt genomförs i verksamhet.

Syftet med studien är att synliggöra hur förskollärare anser att det kollegiala lärandet går till på förskolan och hur det upplevs av den enskilda pedagogen.

Studien bygger på en kvalitativ metod där vi har använt oss av enkäter där det lämnas utrymme för den svarande att ge ett utförligt svar genom att svara på öppna frågor kring det kollegiala lärandet. Frågorna är utformade utifrån hur Skolverket förklarar de olika delarna i det kollegiala lärandet och frågorna är därmed formade efter de riktlinjer som är satta att följa för förskolans verksamhet.

Då Läroplan för förskolan (2019) är utformad efter ett sociokulturellt synsätt har vi valt denna teori som grund då vi undersöker området. Läroplanen och Skolverket (2022) är de riktlinjer som alla som arbetar i förskolan ska följa, och innefattar vårt berörda ämne; kollegialt lärande.

Resultatet visar att de flesta som besvarat vår enkät har liknande erfarenheter och uppfattningar om vad det kollegiala lärandet är, men att metoderna för att förankra det i arbetslaget kan se olika ut. Vidare påvisar resultatet att det kollegiala lärandet implementeras i förskolans verksamhet genom olika strukturerade tillvägagångssätt. I vårt resultat framgår att det insamlade datamaterialet övergripande benämner det kollegiala lärandet som en grund i att förskolan utvecklas.

FÖRORD

Då vi som skivarpur från början har varit intresserade av hur det kollegiala arbetet fungerar och är uppbyggt i förskolans verksamhet under hela vår studietid, så ser vi ett stort nöje i att ha fått genomföra den här enkäten och därefter skriva en kandidatuppsats. Det kollegiala lärandet som ska fungera som en bro mellan kollegor har en stor funktion i hur arbetet på förskolan bedrivs, och därav anser vi det ha stor vikt att undersöka området närmare för att få syn på både möjligheter och brister.

Vi vill rikta ett tack till de förskolor som har valt att delta med sina svar till våra enkäter. Vi vill även tacka vår handledare Dennis Beach som har stöttat oss under arbetets gång.

Med vänlig hälsning
Angela Ewaldsson & Thérèse Persson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	1
Förord	2
Innehållsförteckning	3
Inledning	4
Tidigare forskning	5
Teoretisk utgångspunkt och centrala begrepp	7
Sociokulturell teori	7
Kollegialt lärande	7
Syfte och frågeställningar	8
Metod	8
Metodval	8
Urval och bortfall	9
Genomförande	9
Analys och bearbetning	10
Analysmetoden förankrad i sociokulturell teori	11
Validitet och reliabilitet	12
Validitet i vår forskning	12
Reliabilitet i vår forskning	12
Etiska aspekter	12
Resultat	13
Vad innebär kollegialt lärande?	13
Vem leder det kollegiala lärandet?	14
Hur struktureras det kollegiala lärandet?	16
Kort sammanfattning av resultatet	17
Diskussion	17
Metoddiskussion	18
Slutsatser	20
Referenser	21
Bilaga 1 - missivbrev	23
Bilaga 2 - enkät	24

INLEDNING

Det undersökningsområde vi valt att inrikta oss på handlar om det kollegiala arbetet i förskolans verksamhet. Att arbeta kollegialt är en stor och framträdande del i den yrkesroll som förskollärare möter i sin vardag på sitt arbete. Det finns forskning som berör ämnet och påvisar hur det kollegiala lärandet kan upplevas och resoneras kring. Dock saknas den del som berör hur det kollegiala arbetet på ett praktiskt sätt förekommer i förskolan och vi valde därav detta undersökningsområde. Det kollegiala lärandet kan innefatta allt från verksamhetsplanering till konkreta dilemman som behöver diskuteras och insikten är att ämnet har en bred spännvidd. Karin Alnervik och Per Alnervik (2017, s.39) beskriver hur de som finns i förskolan samspelar med varandra och den miljö de befinner sig i. Allt från kollegor och miljö till pedagogiskt material och hur verksamheten styrs är de redskap som den som arbetar i förskolan behöver hantera. Det är i samspel och mötet med dessa som utveckling sker och i längden gynnar den verksamhet som bedrivs på den aktuella förskolan.

För att få syn på hur det kollegiala lärandet praktiskt fungerar och resoneras kring av dem som arbetar i förskolan har vi valt att genomföra en undersökning som ska belysa detta område. Skolverket (2022) har utarbetat en formalia som innefattar de delar som bör tas i beaktande när det kollegiala lärandet instrueras och diskuteras. Vi har valt att utgå från dessa beskrivningar då vi formulerade våra frågor. Skolverket beskriver att kollegialt lärande är ett begrepp som innebär att kollegor tillsammans på ett strukturerat sätt tar och får utbyte av varandras erfarenheter för att komma vidare i sin utveckling och för att hantera uppkomna problem. Det kollegiala lärandet utformas av de som befinner sig i verksamheten och är således specifika för varje förskola. Skolverket beskriver även vikten av att det kollegiala lärandet ska processas vidare utav någon, det kan vara en rektor likväl som en förskollärare. Det viktiga är att det finns någon som leder arbetet framåt och ser till att alla delar som kännetecknar kollegialt lärande struktureras upp.

Vidare poängterar Skolverket (2022) att syftet med kollegialt lärande är att gemensamt finna nya lösningar som leder till förbättringar för den egna verksamheten, men även möjligheter att dela med sig till andra där behov kan finnas. Det viktiga i kollegialt lärande är mötet mellan verksamma i förskolan och att tiden till att kunna utvärdera och reflektera finns, vilket vi kommer att lyfta fram i vårt arbete.

Även författarna Alnervik (2017, s.46) lyfter samtalet som ett arbetsverktyg i förskolan och menar att det aldrig är tyst på en förskola utan att möten sker hela tiden mellan alla dem som befinner sig där. Det som kännetecknar det kollegiala lärandet är att det finns en struktur och ett fokus som går att följa, för att kunna utvecklas. Författarna menar att det kollegiala lärandet inte är samtal i allmänhet, utan att samtalen ska innefatta medvetet pedagogiskt utvecklingsarbete.

Det kollegiala lärandet innehar många olika delar som kan vara svåra att greppa vid en första anblick, och det är dessa som vi valt att studera närmare. Vår studie är tänkt att påvisa hur det praktiskt tillämpas kollegialt lärande i förskolans verksamhet. Dilemman vi undersöker handlar om hur kollegialt lärande struktureras och leds ute i de verksamheter som vi fått möjlighet att undersöka.

Den sociokulturella teorin passar bra att applicera på det kollegiala lärandet då denna framförallt symboliseras av att lära tillsammans. Pihlgren (2017, s.31) förklarar att enligt den sociokulturella teorin sker utvecklingen i samspel med varandra. Det är när något hanteras tillsammans som den största utvecklingen sker. Samtalet är en viktig del i detta men även

strukturen på hur det kollegiala lärandet dokumenteras. Dokumentation leder till att resultatet av det kollegiala lärandet synliggörs, och det är senare, genom utvärdering och analys i samtal tillsammans, som arbetslaget kan få syn på om hanteringen av exempelvis ett dilemma har varit framgångsrik. Pihlgren (2017, s. 35) lyfter att det är i dialog som utveckling sker och att det genom samtal kan skapas upplevelser som banar väg för förståelse för en hel grupp, så som ett arbetslag. Dessa samtal behöver inte alltid vara logiska och följa en mall, men slutprodukten blir att ny kunskap blir vunnen och bidrar till ökad förståelse och som ett hjälpmedel i det dagliga arbetet.

Den läroplan som ligger till grund för arbetet i förskolan bygger på ett sociokulturellt perspektiv, med främst Vygotskij som influens (Pihlgren, 2017, s.31). I Läroplan för förskolan (2019, s.18) beskrivs riktlinjer som innefattar att dokumentera, följa upp och utvärdera det ständiga arbetet i förskolan. Genom en tydlig verksamhetsstruktur och kollegiala möten gynnas arbetet på ett positivt sätt.

Det kollegiala lärandet är en omfattande och inbjudande del till att arbeta framgångsrikt i förskolans verksamhet. Under vår studietid har vi upplevt viss avsaknad av undervisning och fördjupning i det kollegiala lärandet, därför har vi valt att genomföra en studie i just detta.

TIDIGARE FORSKNING

I denna del kommer vi ta upp tidigare forskning där det kollegiala lärandet tas upp på ett relevant sätt. Vi har valt att ta med tre artiklar och annan litteratur. I den tidigare forskning som vi har tagit del av återkommer den sociokulturella teorin vid ett flertal tillfällen, och belyser när de kollegiala samtalen leder till ett kollegialt lärande. Åsén (2020, s.141) beskriver sociokulturell teori som att lärande är en aspekt av all mänsklig aktivitet. Det är både genom samtal, spontana situationer som uppstår i vardagen samt andra planerade aktiviteter som ett lärande sker tillsammans med andra. I förskolan sker kollegiala samtal dagligen, dock är det inte alltid ett kollegialt lärande sker då samtalen ofta ägnas mer åt praktiska problem än åt pedagogiskt utvecklingsarbete. Med detta i baktanken tog vi oss an de utvalda artiklarna för att belysa tidigare forskning i ämnet.

I Wennerberg, Blomström och Nobels artikel "Kollegial stöttning genom auskultation - ett sätt att utveckla ett akademiskt lärarskap" (2019, s.1) diskuteras att ett kollegialt lärande sker när pedagogerna utvecklas tillsammans genom pedagogiska samtal. Detta sker när arbetslaget har en gemensam vilja att utvecklas. Det krävs att medarbetarna har en professionell inställning där man har tilltro till sina kollegor, att de vill stötta en i sin utveckling. Författarna har i sin studie använt sig av aktionsforskning som metod där arbetslaget fick använda sig av mallar med frågor att ta hänsyn till när de observerade varandras undervisningstillfällen. Efter observationerna följde kollegiala samtal där de som hade observerat framförde vad de hade fått syn på under tillfällena och konstruktiva diskussioner uppstod. Därefter fick arbetslaget svara på enkäter, samt att de fick tillfälle för fortsatta samtal vid flertalet tillfällen de efterföljande månaderna (2019, ss.1-4). Vidare menar Wennerberg, Blomström och Nobel (2019, s.5) att deltagarna i aktionsforskningen var positivt inställda eftersom det fanns en mall att gå efter, det uppfattades då vara lättare att ge konstruktiv kritik till sin kollega eftersom det var förutbestämt i och med frågorna vad som skulle fokuseras på. Detta gällde även att ta kritik från en kollega. Deltagarna ansåg att det blev ett lärtillfälle där det synliggjordes en del oväntade saker. I studien framkom det att samtliga deltagare var positivt inställda från början.

Resultatet hade förmodligen sett annorlunda ut om de varit negativt inställda till att delta, vilket är angeläget att belysa.

I artikeln “Normativ styrning i förskolan: en fallstudie” av Riddarsporre (2010, s.1) beskrivs hur en kvalitativ metod bestående av fallstudier har använts för att skildra rektorns roll i det kollegiala lärandet i förskolans verksamhet. Även artikeln “The invisible learning ceiling: informal learning among preschool teachers and assistants in a norwegian kindergarden” av Schei och Nerbø (2015, s.305) har använt sig av fallstudier. De har dock en annan inriktning än vad rektorns roll har för det kollegiala lärandet, de inriktar sig på de svårigheter som kan förekomma när utbildningsgraden skiljer sig i arbetslaget. Enligt Christofferssen och Johannessen (2015, s.125-126) används oftast en fallstudie vid forskning om utbildning och behandlar några få fall som granskas grundligt.

Riddarsporre (2010, s.1) belyser att de gemensamma mål som finns inom förskolans verksamhet kan gynnas när samtliga personer i ett arbetslag har en öppen dialog, och att i detta har rektorn en betydande roll för att det ska ske. Vidare beskriver Riddarsporre (2010, s.2) att utvecklingen inom förskolans styre har sedan 1980-talet gått till att gå mot en mer organisatorisk frihet, där det har möjliggjorts för både rektorer och pedagoger att arbeta mot gemensamma mål, en så kallad normativ styrning. Rektorer arbetar numera mer med att våga lita mer på sina medarbetare och låta dem arbeta utifrån sina visioner för att nå de gemensamma målen. Riddarsporres studier (2010, s.3) visar att genom att arbeta utifrån en normativ styrning visar på en större arbetsglädje bland medarbetarna när det finns ett öppet klimat och en möjlighet att påverka på sin arbetsplats. Ett sådant ledarskap visar ett samband när en förskola står för god kvalitet. En rektor i förskolan som innehar ett effektivt ledarskap ska vara väl insatt i förskolans uppdrag, besitta kunskaper om gruppdynamik, barns utveckling och ge sina medarbetare möjlighet till att påverka. Riddarsporre (2010, ss.4-5) diskuterar det distribuerade ledarskapet som visar att ett delat ledarskap kan stärka verksamheten, men att det fortfarande krävs mer forskning i framtiden eftersom ämnet fortfarande är relativt nytt. Det finns en risk att ledarskapet inte blir tydligt nog när rektorn tenderar att bli både kollega och chef. Det är av vikt att relationen mellan medarbetarna på förskolan ska vara professionell, att verksamhetens bästa ska stå i fokus (2010, s.13).

Schei och Nerbø (2015, s.299) menar att det är när ett arbetslag inser vikten av samarbete och förståelse i det kollegiala lärandet som deras samlade kunskaper kan utvecklas. De har undersökt huruvida det går att utveckla sin egen kompetens med hjälp av sina kollegor och om det är någon skillnad mellan de olika yrkesgrupperna som förekommer i förskolans verksamhet. I studien framgår det att förskollärare anser att de ständigt lär sig nya saker, och svarade på frågorna med stor entusiasm som förstärker uppfattningen att de är villiga till utveckling i form av kollegialt lärande. Barnskötarna och de som saknar utbildning inom yrket svarade inte på frågorna i samma utsträckning som förskollärarna och svarade att de inte lär sig något nytt varje dag, utan deras lärande var begränsat till då och då (2015, s.309). I studien framkom att samtliga medarbetare ansåg att diskussioner är en viktig del i arbetet, och fann det lärorikt att få höra hur andra kan lösa samma arbetsuppgifter som de står inför (2015, s.311). Förskollärare uppgav att de ofta lärde sig ett nytt sätt att se på saker genom att observera, något som övriga medarbetare inte gjorde (2015, s.313). Studien påpekar att ledarskapet är en viktig del i det kollegiala lärandet, att det går att få med sig samtliga medarbetare om det arbetas mer aktivt med det. Det handlar mycket om att rektorn avsätter mer tid till fler diskussioner och reflektioner kollegor emellan (2015, s.323).

TEORETISK UTGÅNGSPUNKT OCH CENTRALA BEGREPP

I den här delen presenterar vi begrepp som är relevanta för vår studie.

Sociokulturell teori

Pihlgren (2017, s.31) förklarar att den sociokulturella teorin har sitt ursprung i att lärandet ses som en kombination av att samspela med omgivningen och den personliga mognaden. Vygotskij är den teoretiker som främst förknippas med den sociokulturella teorin. Vidare beskriver Pihlgren (2017, s.32) Vygotskijs proximala utvecklingszon, som kan förklaras som att det är i samspelet med andra som ny kunskap kan vinnas. Lärandet tillsammans skapar förståelse för nya infallsvinklar och det är i samtalet som dessa ges uttryck. När befintlig kunskap vävs samman med ny kunskap blir uppfattningen och förståelsen för ett fenomen mer tydlig och lättare att förstå.

Illeris (2015, s.137) beskriver att Vygotskij ville knyta samman människans egen utvecklingsfas med hur samspelet med andra utvecklar denna. Ambitionen var att finna en naturvetenskaplig förklaring till hur processen av att lära ny kunskap kunde förankras i att lära tillsammans. Även Alnervik och Alnervik (2017, s.70) bekräftar Vygotskijs tankar om att den sociokulturella teorin präglas av den proximala utvecklingszonen. Författarna förklarar att att det är skillnaden mellan den aktuella utvecklingsnivån hos varje individ och den potentiellt möjliga utvecklingsnivån som är den proximala utvecklingszonen. Vidare poängterar Alnervik och Alnervik (2017, s.70) att det bara är i interaktion med andra som utveckling av den proximala utvecklingszonen kan ske.

Illeris (2015, s.142) förklarar att den sociokulturella teorin bygger på samspel och att det är i interaktion med andra som positiv utveckling sker. Dock framhåller författaren att teorin saknar konfliktperspektivet, vilket kan ses som en brist. Illeris (2015, s. 143) konstaterar ändå att den sociokulturella teorin har stor betydelse för förståelsen av att kunskap utvecklas i gemenskap.

Kollegialt lärande

Alnervik och Alnervik (2017, s.10) menar att förskolan är en plats där vi lever stora delar av vårt liv tillsammans, och att det behöver vara en plats som präglas av värme, humor och omsorg. Det krävs att vi tillsammans behöver fundera på hur livet på förskolan ska levas. Förskolan bör värna om allas röster på förskolan för att skapa en plats där vi påverkas och påverkar varandra, att det går åt båda håll. Det krävs ett engagemang från de som arbetar på förskolan och en vilja att pröva nya vägar. Ett tillåtande klimat betyder också att det måste få finnas människor som kan säga nej, men att detta sker på ett konstruktivt sätt, genom att kunna lägga fram skäl för sitt nej.

Vidare diskuterar Alnervik och Alnervik (2017, s.11) att i en väl fungerande förskola bör rektor tillsammans med alla medarbetare sträva mot att leda verksamhetsutvecklingen framåt. Det innebär att rektorn dels ska skapa förutsättningar för sina medarbetare och deras arbete, men också att medarbetarna är villiga att öppna upp för att bli granskade. När någon annan granskar ens undervisning och det efteråt sker en dialog ges det möjlighet att utveckla och reflektera över sitt eget arbete. Det innebär också att man i sin tur bidrar till att vara stöttande i sina kollegors utveckling på ett konstruktivt sätt. Det är viktigt att rektorn inte enbart skapar förutsättningar för förskolläraarnas arbete utan att de även är insatta själva i det pedagogiska

arbetet. Detta för att få en helhet i arbetet och kunna driva den pedagogiska utvecklingen framåt tillsammans genom kollegialt lärande. Det är när helhetssyn finns som kreativa tankegångar och kompetenser som finns i verksamheten kan vara en bidragande faktor till en god verksamhetsutveckling. Förskollärarna finns i barngruppen och kan synliggöra vad som sker i det dagliga arbetet, samtidigt som det just därför kan vara svårt att uppfatta vad som kan förbättras eftersom det många gånger sker utan vidare reflektion. Där blir rektorns roll viktig för att kunna leda arbetet framåt så att arbetet leds in på nya vägar.

Lindqvist (2019, s.26-27) fortsätter att diskutera synen på kollegialt lärande genom handledning. Genom att dela med sig av sina kunskaper och erfarenheter i en process där ansvaret är delat, kan olika former av kompetensutveckling ske. Det krävs att det ges utrymme till diskussion och reflektion kollegor emellan, samt att det behöver finnas en vilja bland medarbetarna att ompröva sina förhållningssätt. Det är av stor vikt att fortsätta sin utveckling genom att ständigt ta till sig ny kunskap och att testa den i praktiken.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med vår studie är att synliggöra hur förskollärare anser att det kollegiala lärandet går till i arbetslaget, hur det struktureras och leds i verksamhet. Frågeställningar vi kommer använda för att ta reda på detta är:

Vad innebär kollegialt lärande för dig?
Vem leder det kollegiala lärandet?
Hur struktureras det kollegiala lärandet?

METOD

I denna del kommer vi redogöra för vårt metodval, urval och bortfall, genomförande, analys och bearbetning. Därefter redogör vi för begreppen validitet och reliabilitet, samt etiska aspekter.

Metodval

Vår studie bygger på en kvalitativ metod där vi har använt oss av enkät med öppna frågor för att undersöka vårt valda ämne. Christoffersen och Johannessen (2015, s.16) menar att en kvalitativ metod ger deltagarna en större möjlighet att vidga sina svar än vid en kvantitativ forskning, vilket vi ville ta tillvara på genom att ge deltagarna gott om utrymme till att svara på varje fråga med sina egna ord. Enkäter med öppna frågor menar Fejes och Thornberg (2019, s.36) fokuserar på subjektiva erfarenheter, det vill säga att de som svarar på enkäten ges utrymme för sin egen upplevelse, erfarenhet och uppfattning om det valda ämnet. Denna metod ansåg vi lämplig då vi ville synliggöra just den enskilda personens uppfattning, för att i nästa steg kunna analysera resultatet och jämföra med andra svarande.

Vi valde att skriva ut enkäterna och lämna dem personligen på de valda förskolorna. Hjalmarsson (2014, s.163) påvisar att detta tillvägagångssätt ger utrymme för personerna som ska svara på enkäten att ställa frågor. Genom att möta personerna som deltar i enkäten tenderar frekvensen av svar att öka.

Eftersom syftet med vår studie är att synliggöra hur förskollärare anser att det kollegiala lärandet går till i arbetslaget och förskolans verksamhet anser vi att en kvalitativ metod genom enkät med öppna frågor ger deltagaren möjlighet att utveckla sina svar på ett lämpligt sätt.

Urval och bortfall

Vi har valt ett strategiskt urval genom att använda oss av sedan tidigare kända förskolor. Det innebär två förskolor med sex avdelningar på varje. Varje avdelning fick tre utskrivna enkäter att besvara, en till varje pedagog, alltså 36 enkäter sammanlagt. Det följde med ett missivbrev i varje enkät som förklarade vårt syfte och vald metod (se Bilaga 1). Christoffersen och Johannessen (2015, s.54) menar att när man gör ett strategiskt urval så kan det innebära att det ger djupare svar, även om det inte säkert kan räknas att svaren avser motsvara hur förskolan i allmänhet uppfattas. Vi valde medvetet förskolor där vi sedan tidigare har etablerat en kontakt med flera som arbetar där och förmodade att detta skulle innebära fler och mer noggrant besvarade enkäter än om vi hade valt vilken annan förskola som helst. Eftersom rektorerna ställde sig positiva till vår studie bidrog detta till vårt val av förskolor, då även det kunde bidra till fler inkomna enkäter.

Vi resonerade kring huruvida enkäten skulle rikta sig till alla yrkeskategorier i arbetslaget och kom fram till att vi valde att både förskollärare, barnskötare samt de utan yrkesutbildning skulle medverka. Detta för att vi anser att det kollegiala lärandet i hög grad innefattar alla i ett arbetslag.

Av de 36 enkäter som delades ut inkom 22 stycken som var besvarade, samtliga av förskollärare. Det innebär ett bortfall på 14 stycken, där samtliga är barnskötare eller utan yrkesutbildning. Vårt resonemang kring varför så pass många som 14 stycken valde att inte svara och funderar på om vi hade kunnat formulera frågorna på ett enklare sätt, att enkäten möjligtvis gjordes svårare än vad den hade behövt att vara.

Genomförande

Enligt Christoffersen och Johannessen (2015, s.17) kan forskning liknas vid en process som breder ut sig över fyra faser. Den första fasen är förberedelse. Vi påbörjade vår studie genom att kontakta rektorerna på våra vfu-platser, där vi i korta drag presenterade vårt tänkta ämne och frågade om vi fick dela ut enkäter till samtliga i arbetslagen. De ställde sig positiva till ämnet. Därefter började vi som skrivare utforma de frågor som vi ville få svar på. När vi hade formulerat färdigt enkäten lät vi vår handledare läsa igenom den, och därefter gjorde några ändringar efter dennes synpunkter, det gällde främst missivbrevet. När enkäten hade fått klartecken från vår handledare mailade vi den till rektorerna på de utvalda förskolorna som skulle delta (se Bilaga 2).

Den andra fasen är datainsamling, där ska den som forskar besluta vilken slags data som är lämplig att använda sig av för att få ut väsentliga svar på studiens syfte och frågeställningar. I detta läge behövs det tas hänsyn till vilka det är som ska delta i studien, hur många och på vilket sätt deltagarna ska tillfrågas (2015, s.17). Efter att ha fått klartecken från rektorerna skrev vi ut enkäterna och delade ut dem på varsin förskola. Rektorerna hade först mailat till sina arbetslag så de visste att vi skulle komma. Vi delade ut enkäterna till varje arbetslag där vi pratade om vad den innehöll, att det var frivilligt att delta samt att vi skulle komma tillbaka om en vecka och hämta upp enkäterna igen. Efter en vecka gick vi runt på vardera avdelning och samlade upp enkäterna.

Den tredje fasen som Christoffersen och Johannessen (2015, s.18) beskriver är dataanalys. När det kommer till kvalitativa data innebär det att analysera text och eventuella ljudinspelningar. Vi påbörjade vårt insamlade material genom att tillsammans gå igenom samtliga enkäter och koda de inkomna svaren. Vi skrev upp relevanta svar utifrån frågeställningarna och förde statistik på hur många som svarade samma genom att dra ett streck för varje person. Det medförde att vi lätt kunde se vilka svar som var samstämmiga.

Den sista och fjärde fasen är rapportering (2015, s.18) där forskningen ska presenteras i någon form av skriftlig rapportering, som i vårt fall mynnar ut i ett examensarbete.

Under hela arbetet med vår studie har vi fördelat arbetet mellan oss på ett rättvist sätt. Det vi har gjort självständigt är att dela ut och hämta upp enkäterna på varsin förskola, därefter har vi fortsatt arbetet med studien tillsammans där vi gemensamt tagit oss an del för del.

Analys och bearbetning

Fejes och Thornberg (2019, s.154) beskriver att i fenomenologisk forskning är det bearbetning och analys som är de centrala delarna för att nå ett givande resultat. Författarna beskriver Giorgis analysmetod som den mest lämpliga att använda vid en mindre omfattning insamlat datamaterial som ingår i en kvalitativ metod. Vi anser att våra enkätsvar om 22 stycken vara av mindre omfattning, därav valde vi denna metod. Giorgis analysprocess innehar sex stycken planerade delar att följa, och dessa presenteras här.

1. Bestämning av helhetsbetydelsen

Fejes och Thornberg (2019, s.155) förklarar att det första steget i analysprocessen är att läsa igenom det insamlade materialet för att skapa en överblick av innehållet. Detta gjorde vi gemensamt. Vi läste igenom varje enkät högt tillsammans och konstaterade att alla svar var relevanta för vårt valda ämne. Fejes och Thornberg (2019, s.155) menar att materialet bör vara begripligt för forskaren för att kunna användas i den fortsatta analysen. Vidare förklarar författarna att om det finns material som inte är begripligt ska dessa sorteras bort. Vi såg inte att något av vårt insamlade material inte skulle vara användbart. När vi satt tillsammans och läste igenom våra enkäter så såg vi att flertalet gav liknande svar. Det gjorde att helheten blev tydlig för oss och att vi upptäckte att vårt material var relevant för vår studie.

2. Avgränsning av meningsbärande enheter

Det andra steget i analysprocessen är att läsa materialet mer detaljerat. Fejes och Thornberg (2019, s.156) förklarar att syftet med att bryta ner texten i mindre delar är att finna skiftningar och detaljer i svaren som gör att de går att skilja åt. Meningen med att arbeta med materialet på detta vis är att få syn på olikheter som berör samma ämne. Fejes och Thornberg (2019, s.156) betonar att det inte görs några ändringar i den ursprungliga texten, utan att det enbart leder till ytterligare indelning. I detta skede av analysen sorterade vi de olika enkäternas svar i kategorier som berörde samma svar på samma frågor. Till viss del skiljer de sig åt men överlag var svaren på frågorna samstämmiga.

3. Transformerande av vardagliga beskrivningar

Genom att som tredje steg i analysen av material göra en detaljerad analys menar författarna Fejes och Thornberg (2019, s.157) förenklar att se samband som är relaterade till varandra. Den detaljerade analysen enligt Giorgi är till för att hitta de delar som är relevanta för den tänkta forskningen, och därav går det att genom detta steg sortera bort den information som

inte är aktuell för frågans syfte. Den insamlade texten blir mer komprimerad och sorteras efter det innehåll som frågorna specifikt vill ha svar på. Vi såg få svar på vår enkät som avvek från merparten av svar, men dessa valde vi då att sortera bort för att kunna jämföra och analysera de mer jämförbara svaren. Vi komprimerade de olika svarens texter och sorterade dem utifrån sin innebörd.

4. Framställning av fenomenets situerade struktur

Fejes och Thornberg (2019, s.158) beskriver hur Giorgi sammanfattar det fjärde steget i analysen som ett sätt att ytterligare komprimera texten. Här beskrivs hur svar från alla genomförda enkäter måste finnas representerade. Syftet med det fjärde steget i analysen är att plocka bort den information som inte behövs för att svara på frågan som ställts. En annan del är att sortera bort upprepningar och även att slå samman de svar som har lika innebörd. Detta steg förenklar ytterligare processen att analysera materialet. Vi såg i vår analys att flera av svaren i våra enkäter beskrivs på liknande sätt, och att samma innehåll blir beskrivna i flertalet av enkäterna. Det som var irrelevant för frågans syfte valde vi att sortera bort.

5. Framställning av fenomenets generella struktur

Det femte steget i Giorgis modell för analys förklarar Fejes och Thornberg (2019, s.159) ha som syfte att urskilja de olika teman som svaren i enkäten kan inneha, och kategorisera dessa utifrån om de varierar eller inte varierar. Författarna förklarar att de svar som skiljer sig inte är relevanta för själva analysen, utan att det är de svar som överensstämmer som ger en bild av hur det valda ämnet uppfattas av dem som svarat på enkäten. Att vara noga med att studera sitt empiriska material och identifiera de teman som är centrala för undersökningen gör att analysprocessen blir lättare att genomföra. Merparten av svaren överensstämmer och ger en tydlig bild av hur fenomenet upplevs. Denna insikt av vår analys skapar goda förutsättningar för oss att se vårt material som användbart.

6. Slutlig verifiering av fenomenets essens

Fejes och Thornberg (2019, s.160) beskriver det sjätte steget i analysen som den del som härstammar ifrån Colaizzis tankar om fenomenologisk analys. Där det insamlade empiriska materialet bekräftas genom att göra exempelvis kompletterande intervjuer med de personer som svarat på enkäten. Detta är till för att säkerställa att den information och förståelse som forskaren tagit fram stämmer överens med berörda personers svar. Om detta sker så är det viktigt att även detta kompletterande material redovisas i den slutgiltiga resultatdelen. Det här steget av analysen har inte genomförts eftersom tid inte finns på grund av slutinlämningsdatum. Svaren på våra enkäter är samstämmiga och detta kan ses som en del i att bekräfta dess relevans.

Analysmetoden förankrad i sociokulturell teori

Fenomenologi kan beskrivas som att förstå världen genom människorna. Christoffersen och Johannesen (2015, ss.113) beskriver att fenomenologi är både en kvalitativ forskningsdesign, men även en filosofi. Designen på forskningen när det gäller en fenomenologisk kvalitativ undersökning handlar om att beskriva och utforska ett fenomen utifrån olika människors förståelser och erfarenheter. Engdahl och Årlemalm Hagsér (2015, s.163) bekräftar den sociokulturella teorin som ett sätt att förstå sin omvärld genom att i utbyte av varandras erfarenheter finna ny kunskap. Den mängd data vi samlat in kategoriseras som en mindre mängd, därav fann vi Giorgis analysprocess vad gäller en kvalitativ undersökning som lämplig för vårt arbete. Den sociokulturella teorin förankras i både analysprocess och innehållet i materialet. Vikten av att samspela för att nå framgång är tydlig.

Validitet och reliabilitet

Christoffersen och Johannessen (2015, s.21-22) diskuterar hur man i forskningen arbetar för att få fram trovärdiga och tillförlitliga resultat. På forskarspråk talar man om validitet och reliabilitet. Validitet innebär hur trovärdig en studie är. Det betyder att forskare i en studie ska kunna ha kompetensen att mäta det som ämnas att mäta. Det ska samlas in data utifrån de syfte och frågeställningar som finns, och i resultatet ska det som redogörs kunna styrkas med hjälp av citat från de inkomna svaren. Reliabilitet avser huruvida en studie är tillförlitlig. Det ska framkomma vilken metod som har använts, hur man har gått tillväga vid insamlingen av data och slutligen kunna redovisa hur bearbetningen av resultatet har gått till. En forskningsstudie har hög kvalitet när validitet och reliabilitet samverkar med varandra.

Validitet i vår forskning

Validitet i forskning menar Thurén (2019, s. 49) handlar om att ha undersökt det ämne som var tänkt, och ingenting annat. Vår forskning är inriktad på kollegialt lärande och hur det bedrivs och uppfattas av förskollärare. De svar som framkom kan alla härledas till det valda ämnet och detta bidrar till en hög validitet i vår forskning. De frågor vi valt att använda oss av i vår enkät berör vårt tänkta ämne. Genom att förankra varje fråga i en liten text som är tagen från Skolverket, är tanken att detta tydligare ska påvisa vårt tänkta syfte om svar. Detta har vi medvetet gjort för att få så många svar som möjligt som berör det valda ämnet och svara på de frågor vi undersöker. Genom att svaren på frågorna i vår enkät är liknande varandra tolkar vi det som om våra frågor är relevanta för studien och att svaren överensstämmer väl.

Reliabilitet i vår forskning

Thurén (2019, s.48) bekräftar att reliabilitet är det samma som tillförlitlighet och att den forskning som bedrivs bör vara korrekt gjord för att klassas som tillförlitlig. De kriterier som används för att avgöra huruvida en forskning har hög eller låg reliabilitet är att kodningen av materialet sker på samma sätt oavsett vem som kodar. I vår egen forskning har vi tillsammans gjort kodningen, och därav arbetat oss igenom materialet utifrån samma principer. Detta bidrar till att vår forskning kan ses som tillförlitlig då vi enats om resultatet och tolkat det på samma sätt.

Etiska aspekter

När man forskar är det viktigt att ständigt ta hänsyn till forskningsetiken och bedriva sin forskning på ett kompetent sätt. Löfdahl Hultman (2021, s.31) beskriver att det är av stor vikt att en förskollärostudent som ska skriva sitt examensarbete ska känna till de forskningsetiska principer som gäller, och att detta ska råda genom hela processen. Det ska ständigt finnas en tanke om forskningsetik från starten av forskningen och vara genomgående ända fram till slutet där resultatet ska redovisas. Vidare menar Löfdahl Hultman (2021, s.33) att ett examensarbete från en student enligt lag inte kännetecknas som forskning på samma sätt som när lärare eller professorer på universitet idkar forskning. Däremot måste samma lagar och riktlinjer följas eftersom högskolelagen framhåller att högskolornas verksamhet ska värna om vetenskapens trovärdighet och god forskningssed.

Det finns riktlinjer att förhålla sig till som Vetenskapsrådet har utformat som kallas för God Forskningssed. Som forskare ska man ta hänsyn till två krav; individskydds kravet samt

forskningskravet. Det förstnämnda skyddar de som deltar i forskning från skada och kränkande behandling. Det sistnämnda finns för att det är betydelsefullt att det fortsätter forskas för att driva både samhället och dess medborgare framåt. Därför är det av stor vikt att ständigt ta dessa två krav i beaktande. Samhällsmedborgare ska kunna lita på att forskare är sanningsenliga om sin forskning. Den ska också hålla en hög kvalitet, både när det kommer till utförande, analys och redovisning av resultat (2017, s.4 & 13). I missivbrevet som lämnades ut i samband med enkäten har vi beskrivit att vi vill fördjupa förståelsen för det kollegiala lärandet, samt lyfta fram vilka förbättringsområden som kan finnas och att vi vill göra detta med hjälp av den som medverkar. Det beskrevs att det är frivilligt att medverka, vilket även poängteras när vi personligen lämnade ut enkäterna.

Vidare belyser Vetenskapsrådet fyra begrepp som ska tas hänsyn till; tystnadsplikt, sekretess, konfidentialitet och anonymitet. Som forskare behövs det tas reda på om det inom de berörda yrkesgrupper råder tystnadsplikt och sekretess. Konfidentialitet betyder att deltagarna ska kunna lita på att inget sprids som har sagts i förtroende. I vissa fall kan en anonymisering behövas göras för att skydda deltagarnas identitet (2017, s.42). I vår enkät upplystes deltagarna om att enkäterna kommer vara skyddade hos oss och inte visas för någon annan, samt att vi efter studien kommer att förstöra enkäterna.

RESULTAT

I denna del tar vi upp resultatet från enkäterna kopplade till studiens syfte och frågeställningar. Syftet med vår studie är att synliggöra hur förskollärare anser att det kollegiala lärandet går till i arbetslaget, hur det struktureras och leds i verksamhet. Resultatet är uppdelat i tre delar och presenteras under respektive frågeställning.

Vad innebär kollegialt lärande?

Deltagarna i vår studie fick besvara vad kollegialt lärande innebär för dem, svaren vi fick var samstämmiga. Åsén (2017, s.10) belyser att det på senare år blivit alltmer vanligt med kollegialt lärande, där det pågår en utveckling i hur man ser på att både dela och ta emot erfarenheter och kunskaper tillsammans med sina kollegor. Vidare menar Åsén (2020, ss. 137-138) att kollegialt lärande sker när kollegor aktivt reflekterar över sitt arbete och kritiskt kan granska både sitt egna och andras arbete. Då skapas det goda förutsättningar för att utveckla verksamheten. I studien lyfts fram att det kollegiala lärandet innebär att man utvecklas tillsammans, genom att man lär av varandra och hjälps åt att förstå ny kunskap. Detta illustreras i följande citat:

Jag kan ta del av mina kollegors kunskaper och erfarenheter och vidga min pedagogiska skicklighet.

Betydelsen av att dela kunskaper belyses även i nedanstående citat:

Vi hjälps åt att göra det teoretiska begripligt i praktiken.

Läroplan för förskolan (2019, s.12) beskriver att alla som arbetar inom förskolan ska följa de normer och värden som förskolans läroplan anger och bidra till att genomföra förskolans uppdrag. Detta är något som återkom i merparten av svaren i analysen av vår datainsamling; vikten av att sträva mot samma mål, ha en tydlig struktur samt att alla tar sitt ansvar för att det kollegiala lärandet ska ske. Detta synliggörs genom citatet:

Vi har en bra grundstruktur på avdelningen. Alla vet vad som ska göras och varför. Vi tar ett gemensamt ansvar i arbetslaget för att göra en bra verksamhet.

Vidare bekräftas detta genom citatet:

Det är när man har en tydlig struktur och ett gemensamt arbetssätt och strävar mot samma mål. Att alla tar ansvar och att det även finns en tydlig struktur mellan rektor och personal.

Åsén (2017, s.11) menar att kollegialt lärande innebär olika typer av kompetensutveckling, där man tillsammans genom ett strukturerat samarbete stärker sitt arbete för att driva förskolans verksamhet framåt. Flertalet av deltagarna i studien menar att det kollegiala lärandet innebär kompetensutveckling och många syftade på läslyftet och matematiklyftet. Citatet nedan belyser även detta:

Att man enskilt eller i grupp läser texter/forskning som man sedan analyserar och diskuterar i arbetslaget eller i grupper på arbetsplatsen. Därefter praktiserar vi ofta det vi läst. Hela förskolan jobbar tillsammans som i t.ex. läs & mattelyftet.

Läslyftet och matematiklyftet beskrivs av Åsén (2020, ss.142-143) som en modell som Skolverket erbjuder för att främja det kollegiala lärandet. Syftet med modellen är att ge medarbetare inom förskolan tillgång till metoder och arbetssätt som är vetenskapligt förankrade för att stimulera undervisningen i barns språk- och matematikutveckling. Metoden bygger på att personalen träffas regelbundet i mindre grupper och arbetar med detta enligt en modell med tydliga ramar som leds av en utsedd handledare på förskolan. En nationell utvärdering av metoden som gjordes 2018 visar att det har främjat förskolepersonalens kunskaper och arbetssätt på ett positivt sätt. Det har även bidragit till en starkare gemenskap inom verksamheten.

Vi har provat nya arbetssätt efter att ha haft kollegialt lärande på arbetsplatsen. Många av dessa arbetssätt har vi nu implementerat i verksamheten.

Vem leder det kollegiala lärandet?

I vår studie frågade vi efter vem som den enskilda personen tycker leder det kollegiala arbetet i förskolan. Svaren vi fick in stämde väl överens och tog sammanfattningsvis upp fyra olika kategorier av yrkesroll som ansvariga att leda. Alnervik och Alnervik (2017, s.22) beskriver hur ledarskapets betydelse är viktig och att den som leder påverkar den verksamhet som är aktuell. För att kunna förändra och förbättra behövs att någon leder processen framåt i verksamhet. Författarna poängterar att det är förskolans läroplan och Skollagen som är den formella ramen för hur förskolan ska bedrivas, men att läroplanen kan tolkas på olika sätt och av den anledningen ser förskolors verksamhet olika ut.

Merparten av de svar vi fick in nämner tre olika yrkeskategorier som dem som leder kollegialt arbete i förskolan. Dessa var rektor, arbetslag och specifik förskollärare med riktad kompetens. Några nämner utvecklingspedagoger som ansvariga för den senaste forskningens innehåll och en nämner specialpedagog som någon som leder kollegialt lärande. Inget svar nämner bara en kategori av yrkesroll utan alla benämner minst två som aktuella för att leda det kollegiala lärandet.

Rektors främsta roll för att förankra det kollegiala lärandet i förskolan menar Alnervik och Alnervik (2017, s.67) är att skapa förutsättningar och möjligheter att driva pedagogiskt utvecklingsarbete. Något som framträder i resultatet är betydelsen av rektors ledarroll i det kollegiala lärandet:

Vår rektor ansvarar tillsammans med andra för utvecklingsgruppen, sen har vi apt i varje arbetslag där hon stöttar och handleder oss.

Vidare synliggörs detta genom citatet:

Vår rektor delar med sig av forskning, föreläsningar och andra tips som kan utveckla vår verksamhet. Hen bidrar med diskussioner under apt:n och under enstaka fall på enskild avdelnings reflektion. Hens engagemang och driv för vår verksamhet bidrar till det kollegiala lärandet.

Arbetslaget på förskolan menar Alnervik och Alnervik (2017, s.66) måste ges möjlighet att utveckla sina kompetenser för att kunna bedriva det arbete som yrket kräver. Även i Läroplan för förskolan (2019, s.11) beskrivs att arbetslaget kontinuerligt och systematiskt ska dokumentera, följa upp, utvärdera och analysera sitt arbete. Detta för att hålla en hög kvalitet och för att utvecklas. I vårt resultat synliggörs att det är arbetslaget i sin helhet som bär ansvar för det kollegiala lärandet och att det är i samspelet med andra som utveckling och lärande sker:

Vi reflekterar i olika grupper på förskolan och pratar med hela huset genom Apt möten m.m. Vi har olika erfarenheter och kunskaper, vi jobbar mot samma mål och vi måste vara öppna i vårt oliktankande.

Det som vidare framträder i vårt resultat är att det är i kombination med rektor och arbetslag som mycket av det kollegiala lärandet sker. Alnervik och Alnervik (2017, s. 120) definierar förskolan som en intellektuell arbetsplats, de menar här att samtal mellan kollegor utvecklar och fördjupar verksamheten.

Ja! Vi har ett väldigt öppet klimat här på huset och är många drivna pedagoger. Vi är alla bra på olika saker men delar med oss av vår kunskap. Alla är delaktiga.

I vårt resultat blir det tydligt hur struktur och tydlig vägledning hjälper till att utveckla det kollegiala lärandet på förskolan, vilket synliggörs i följande citat:

Rektorn finns alltid där som stöd och delar med sig av erfarenheter. Rektorn ser även till att ge oss tid för reflektion inför de olika delarna i årshjulet och ger utvecklingspedagogerna tid under långmåndagar.

En yrkesroll i förskolans verksamhet som lyfts fram i vårt analyserade datamaterial är den som av vissa har benämningen utvecklingspedagog och av vissa benämns som en specifikt utvald förskollärare med spetskompetens. Spetskompetensen kan vara inriktad på digitalisering, matematik, språk osv. Pihlgren (2017, s.21) beskriver de pedagoger som har ett utvecklingspedagogiskt uppdrag vara viktiga för att behålla kvalitén i förskolan. Dessa pedagoger har ett ansvar att förmedla kunskap till sina kollegor som de fördjupat sig i under olika former.

Vi har också ansvarsområden, tex utvecklingspedagoger, IKT- ped som stöttar och kan ge relevanta uppgifter för kunskapsutbyten och lärande.

Ett liknande upplägg lyfts fram i följande citat:

I vår verksamhet har vi utsedda utvecklingspedagoger och IKT-pedagog. Jag är verksamhetens enda IKT- pedagog, mitt ansvar är att dela med mig av den senaste forskningen inom digitalisering och uppmuntra användandet av digitala verktyg. Utvecklings pedagogerna ansvarar och handleder det senaste litteraturen och forskning inom de aktuella områden vi jobbar med.

Något som framträder i vårt resultat är att specialpedagogen har ett ansvar i det kollegiala lärandet. Läroplanen förtydligar (2019, s.18) att alla som ingår i arbetslaget, dit även specialpedagog kan räknas, har ansvar att utifrån sina roller genomföra arbetet i enlighet med de nationella mål som finns och undersöka åtgärder för att förbättra och öka måluppfyllelse.

Hur struktureras det kollegiala lärandet?

Det kollegiala arbetet struktureras på liknande sätt i de verksamheter där vi lämnat ut våra enkäter. De svar som genomgående återkommer är att det kollegiala lärandet struktureras vid APT/ALT (arbetsplatsträff/arbetslagträff) och gemensamma planeringar. Någon nämner utvecklingsdagar som ett komplement till kollegialt lärande, men även att SKA (systematiskt kvalitetsarbete) och så kallade Stopp-dagar ingår i det kollegiala lärandet. Något som också framträder i vårt resultat är att använda sig av planering utifrån ett årshjul.

Vi har börjat med något som vi kallar "stopp dagar", där varje avdelning får ca 3 timmars reflektion/analys av vårt SKA arbete. Detta sker vid 2 tillfällen per termin. Sedan har vi 1 timmes avdelningsplanering varje vecka. SKA arbete är ett systematiskt kvalitetsarbete där vi använder oss av ett årshjul där vi får med läroplanens mål samt där vi sätter egna mål. Årshjulet är indelat i 4 tårtbitar.

Alnervik och Alnervik (2017, s.69) beskriver att kollegiala mötesplatser behöver organiseras för att pedagogerna ska kunna mötas och samtala. Författarna beskriver en erfarenhet av att om kollegialt arbete inte är tydligt strukturerat blir inte heller de pedagogiska diskussionerna av. Likväl menar Alnervik och Alnervik (2017, s. 69) att om det finns tid till att reflektera över sitt arbete kommer arbetsglädjen i yrket att hållas kvar. Att skapa möjligheter till kollegialt lärande menar författarna skapar proximala utvecklingszoner, som i den sociokulturella teorin innebär att i samspelet med varandra utvecklas på bästa sätt. Detta påvisas i nedanstående citat:

Vi fokuserar just nu på tydliggörande pedagogik i arbetslaget. Vi läser artiklar, litteratur och deltar i föreläsningar och diskuterar, samt reflekterar dessa. Vi diskuterar även hur vi kan applicera dessa strategier och medel på respektive avdelning.

I Läroplan för förskolan (2019, s. 11) står det att verksamheten ska utvecklas och hålla hög kvalitet. För att det ska ske framskrivs att rektor och alla som ingår i arbetslaget systematiskt och kontinuerligt dokumenterar, följer upp, utvärderar och analyserar allt pedagogiskt arbete. I vårt resultat ses att verksamheter lägger upp sitt arbete på liknande sätt. Detta belyses genom citatet:

Vi lyfter varandra och tar del av varandras tankar och åsikter. Detta sker i reflektioner/planeringar/ möten, men också spontant under dagen.

Alnervik och Alnervik (2017, ss.71-72) förklarar att det finns fördel i att skapa ramar för kollegialt lärande, där det ges utrymme på ett strukturerat sätt att diskutera och reflektera. Främst menar författarna att den stress som dokumentation kan innebära mildras genom att det finns avsatt tid för detta under arbetstid. De belyser även vikten av att arbetslaget ska arbeta som en helhet, även om vissa pedagoger har andra uppdrag som ger dem specifik kompetens. Tanken med kollegialt lärande är att dela med sig av kompetens till varandra.

Kort sammanfattning av resultatet

Sammanfattningsvis struktureras det kollegiala lärandet på förskolan enligt liknande modeller där rektor och arbetslag är de som leder arbetet framåt. Det kollegiala lärandet symboliseras av att lära tillsammans och där allas olikheter tas tillvara och ger ökad kunskap och förståelse för uppkomna dilemman.

DISKUSSION

I vår diskussion kommer vi att lyfta fram de delar som kännetecknar kollegialt lärande i förskolans verksamhet. Syftet var att synliggöra hur förskollärare ser på hur det kollegiala lärandet leds och struktureras på förskolan, samt vad den enskilda individen anser att kollegialt lärande är. Förankrad i tidigare forskning och i den vetenskapliga teori som vi valt att använda vid vår forskning kommer vi att beröra ämnet och knyta ihop dessa i en diskussion. Vi har valt genomföra en kvalitativ enkät med öppna frågor för att synliggöra hur det kollegiala lärandet förekommer på förskolor. Det resultat som var tydligast i vårt material var att arbetet med kollegialt lärande uppfattas och implementeras på liknande sätt på de förskolor vi fått svar ifrån.

Det kollegiala lärandet genomsyrar förskolans verksamhet dagligen och som datainsamlingen beskriver har ett strukturerat arbetssätt stor inverkan på hur det kollegiala arbetet bedrivs. Detta är något som Riddarsporre (2010, s.1) genom tidigare forskning menar att rektor har ett ansvar för att genomföra. Även de svar vi fått i vår undersökning påvisar att detta är de flesta helt överens om. Rektor har ett övergripande ansvar att se till att det kollegiala lärandet fortlöper, men på vilket sätt det sker kan variera. Vidare konstaterar Riddarsporre i sin forskning att rektorer numera litar mer på sina medarbetare och låter dessa styra över sina olika utvecklingsområden mer. Den som är intresserad av något specifikt får utrymme att vidareutveckla detta på sin arbetsplats med stöttning av rektor och kollegor. I vår studie nämns dessa spetskompetenser eller uppdrag som en del av det kollegiala lärandet, och att anledningen till dessa är att i slutändan dela med sig till sina medarbetare för vidare kunskapsutveckling. Riddarsporres tidigare forskning visar att gemensamma mål för verksamheten gör det lättare för arbetslag att samtala om pedagogiska dilemman. Även detta bekräftas i vår undersökning där de svarande menar att strukturen kring kollegialt lärande och verksamheten har en positiv inverkan på hur utbytet av varandras kompetenser tillgodoses. I vår undersökning fattas material som annan yrkeskategori än förskollärare har svarat på. Detta ser vi som en svaghet och ett dilemma som kan kräva vidare undersökningar.

Den sociokulturella teorin har som utgångspunkt att utvecklas tillsammans genom samspel. I det sociala samspelet mellan människor utvecklas färdigheter och förmågor i lärande, teoretiska kunskaper, sociala förmågor och mycket mer. Pihlgren (2017, s.32) beskriver Vygotskij som den mest framträdande i den sociokulturella teorin. Pihlgren menar att Vygotskij påvisar att sådant vi inte förstått tidigare kan bli mer begripligt i samspel med mer

kunniga personer inom ett specifikt område. Wennerberg, Blomström och Nobel (2019, s.1) nämner i sin forskning att det kollegiala lärandet sker när arbetslaget har en vilja att utvecklas tillsammans. Pedagogiska samtal leder till ökad förståelse för varandra, men även för uppkomna dilemman. I vår studie lyfter de svarande liknande erfarenheter. De flesta påtalar samtal i gemenskap som en viktig del i det kollegiala lärandet. Det är i interaktion med andra människor som utvecklingen av sin egen kompetens kan ske. Våra enkätfrågor är riktade till kollegialt lärande och förankrade i den sociokulturella teorin som vår läroplan och Skolverkets ramar har som utgångspunkt.

Även Schei och Nerbø (2015, s.299) får fram liknande slutsatser i sin forskning där de påvisar att kunskaper inom arbetslaget utvecklas, och det kollegiala lärandet har en viktig roll för att fortsätta utvecklingen framåt. Vår undersökning visar på liknande resultat och att en av de mest framträdande egenskaperna i ett arbetslag är att ta tillvara på varandras olikheter och kompetenser för att utvecklas. Genom att diskutera och analysera olika dilemman i arbetslaget blir nya kunskaper mer begripliga och lättare att omsätta i den praktiska verksamheten.

Vidare ses i vårt insamlade datamaterial att samsyn ses kring begreppet kollegialt lärande och att det implementeras på liknande sätt i verksamhet. Resultatet påvisar att den enskilda pedagogens svar överensstämmer med varandra vilket kan tolkas som en positiv analys. Samsynen kring det valda begreppet kollegialt lärande vittnar om att arbetslag har en liknande uppfattning om vad det kollegiala lärandet är och hur det struktureras. Alnervik och Alnervik (2017, s.49) förklarar i sin litteratur att det kollegiala lärandet innefattar att våga tala kring sina brister, vara öppen för vägledning, att inte inta en försvarsställning vid kritik, men även att våga tro på att man har något att tillföra för att utveckla verksamheten. Resultatet i vår studie nämner inte dessa så tydligt som Alnervik och Alnervik, men eftersom detta grundas i tillit enligt författarna så ser vi att detta även återkommer i vårt insamlade material.

Sammanfattningsvis i vår diskussion vill vi lyfta hur relevant det kollegiala lärandet är för den utvecklande processen i förskolans verksamhet. Vilket även vår studie påvisar.

METODDISKUSSION

Kvalitativ analys som metod i undersökningssyfte menar Fejes och Thornberg (2019, s.36-37) ställer krav på den som analyserar de svar som kommer in. Vidare menar författarna att varje kvalitativ studie är unik, därav kommer även sättet som analysen sker på vara det beroende på vem som tolkar svaret. Därav är det viktigt att följa riktlinjer i förhållande till tolkningen av svaren för att tolka dessa på liknande sätt. Att den mänskliga faktorn således påverkar hur svaren tolkas kan ses som både en styrka och en svaghet menar Fejes och Thornberg (2019, s.37). Analysen av enkät med öppna frågor ställer krav på den som genomför analysen och tolkningarna kan variera beroende på vem som tolkar. Här spelar forskarens egna kompetenser roll och förankras i dennes egna färdigheter, intellekt och kreativitet. Denna insikt kan ses som en svaghet då analysen blir beroende av den mänskliga faktorn. Likväl är då styrkan i den kvalitativa metoden just den enskilda människans förmåga och tillåtelse att tolka utifrån egna erfarenheter som skapar nya insikter menar Fejes och Thornberg.

Även Christoffersen och Johannessen (2015, s.15) poängterar variationen i hur den kvalitativa metoden analyseras. En kvalitativ metod har utrymme att vara mer flexibel, då den har möjlighet till att vara mer spontan i sina svar och att frågorna ger utrymme för olika svar. Öppna frågor ger de svarande på enkäten möjlighet att svara med sina egna ord och ge forskaren möjlighet att se dilemmat utifrån en annan människas tankar. Författarna (2015,

s.16) förklarar att den kvalitativa metoden ger svar på hur kvaliteten på ett fenomen som studeras är och ger information om det undersökta fenomenets egenskaper och kännetecken som leder till djupare förståelse för fenomenet i analysprocessen. Christoffersen och Johannessen (2015, s.41) menar att kvalitativ metod är beroende av att materialet som samlats in tolkas och analyseras. Här beskriver författarna att analys och tolkning kan överlappa varandra i kvalitativ metod men att det även går att separera dessa för att skapa djupare förståelse. Analysen påvisar vad som verkligen är skrivet i text, medan tolkningen sker när den som undersöker materialet går igenom innehållet.

Vår kvalitativa analys visar att samma fenomen beskrivs på olika sätt men med liknande innebörd. Vilket vår tolkning slutgiltigen påvisar. Vår enkät med öppna frågor gav de svarande möjlighet att uttrycka sin tanke kring det tänkta fenomenet genom att uttrycka sig i skrift. Vår analysprocess bestod i att tolka de olika svarens innebörd och sortera dessa i kategorier med samma innehåll. Slutligen såg vi att alla insamlade svar var väl överensstämmande och använde liknande begrepp för att beskriva fenomenet, vilket syntes tydligt när vår resultatdel beskrevs.

Vi valde att använda oss av kvalitativ metod i form av enkäter med öppna frågor för att synliggöra hur det kollegiala lärandet går till inom förskolans verksamhet. Valet av detta sätt att undersöka området menar vi skulle ge ett mer nyanserat innehåll i svaren, men även att vi skulle få fler svar än vid exempelvis intervju. Slutsatsen av hur vårt metodval påverkade svaren finner vi intressant, då vi inte räknat med så samstämmiga svar som vi faktiskt fått. Detta påverkade vår analysprocess och gav frågor kring vad vi hade kunnat göra annorlunda. En av dessa tankar var att ha formulerat frågorna på ett annat sätt eller gjort dem mindre akademiskt utformade för att locka fler medarbetare utan förskolläraryxamen att svara på frågorna.

I enkäten använder vi oss av Skolverket (2022) för att få fram våra frågeställningar på ett tydligt sätt. Skolverket belyser kollegialt lärande som när samtliga i arbetslaget på ett strukturerat sätt både ger och tar emot varandras kunskaper för att utvecklas tillsammans. Tanken från början med enkäten var att få svar från alla yrkeskategorier och att få syn på om det finns olikheter dem emellan. När vi endast fick svar från förskollärare har vi i vårt analysarbete försökt komma fram till varför och vi har även funderingar över om utformningen av enkäten kunde gjorts på ett annat sätt. Skolverkets texter kan snarare ha försvårat än förenklat frågorna.

När vår studie utformades hade vi en tanke i vår formulering av en kvalitativ enkät med öppna frågor att få syn på den enskilda pedagogens svar. Då tidigare forskning som vi hittat bedrivits i form av observationer, intervju i grupp och fallstudier saknade vi den del som uppmärksammar det personliga svaret om hur det kollegiala arbetet uppfattas. Genom att utforma frågor som ger möjlighet till att utveckla sitt svar hoppades vi på att få syn på pedagogens egen tanke och uppfattning. Det vi fann i vår analys av det insamlade materialet var att de svar vi samlat in stämmer väl överens med de svar som tidigare forskning behandlat. Det är samma begrepp som är relevanta och liknande struktur på hur kollegialt lärande bedrivs i olika verksamheter. Dock saknar vårt insamlade material svar från någon annan yrkeskategori inom förskolan än utbildade förskollärare. Detta kan tänkas påverka utfallet av de svar som vår enkät fått.

Det vi hade hoppats på att synliggöra, då när vi själva varit verksamma sett brist på detta, var bristen på djupare kollegialt lärande med strukturerade pedagogiska diskussioner där alla är

delaktiga. I tidigare forskning uppmärksammas hur det kollegiala lärandet med hjälp av intervju går till enligt ett helt arbetslag och även i kortare former av enkätsvar. Flertalet observationer finns med i tidigare forskning och har då gett relevant material att analysera. Vi sökte den enskilda pedagogens syn på hur det kollegiala lärandet går till därav valde vi öppna frågor i en enkät. Eftersom enbart förskollärare svarade synliggjordes inte hela arbetslagets olika yrkeskategoriers svar i det datamaterial som vi samlade in, vilket gav oss annat material att arbeta med än det vi först tänkt. Nyanserna av olikheter framgick inte tydligt.

SLUTSATSER

Studien visar att deltagarnas svar liknade varandra och återkom genom hela enkäten. Det kollegiala lärandet beskrivs av många som att det sker hela tiden i verksamheten. Det framkom att det främst sker genom arbetslagsträffar och planeringar i arbetslaget, där allas åsikter tas tillvara på för att öka kunskapen och leda verksamheten framåt. Vidare visar svaren att kollegor emellan diskuterar kring uppkomna dilemman och genom dessa finner nya sätt att arbeta. De svarande på enkäten menar att rektor har ett genomgående ansvar och att detta i samarbete med kollegorna i förskolan leder arbetet med kollegialt lärande framåt. I studien framkommer att det finns pedagoger med särskilt ansvar över olika ämnesområden som fungerar som en bro mellan ny kunskap och kollegor. Dessa utvalda pedagoger har ett ansvar över den specifika kunskap som de tillgodoser sig.

Flertalet av de svarande lyfter utvecklingsdagar och olika pedagogiska satsningar som ett sätt att arbeta med kollegialt lärande. Genom att diskutera och analysera valda ämnen bildas nya kunskaper som kan omsättas i praktiken. De svarande på enkäten poängterar vikten av att arbeta tillsammans och att stötta varandra i arbetslaget som en viktig del av det kollegiala lärandet. Vidare menar de svarande att strukturen på arbetet i den dagliga verksamheten på förskolan bidrar till att kollegialt lärande fortgår. Struktur i både verksamhetens göromål, men även struktur på pedagogiska samtal bidrar till utveckling visar vår undersökning.

Detta kommer vi mötas av när vi kommer ut i arbetslivet efter examen, och det är också vårt ansvar som förskollärare enligt Läroplan för förskolan att vi ska kunna leda verksamheten tillsammans genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden (2019, s.19).

En av de slutsatser vi tar i och med vår undersökning av det kollegiala arbetet inom förskolans verksamhet är att det finns en utbredd medvetenhet kring hur det arbetas kollegialt och är tänkt att fungera som ett redskap i pedagogers utveckling. Alla svarande beskriver de olika verktyg som finns för att förankra ett framgångsrikt kollegialt lärande i verksamheten, men de vittnar även om att det är tiden och bristen på utvärdering som saknas för att få ett fullgott resultat. Här ser vi att vidare forskning kring hur det kollegiala lärandet ska ges utrymme till mer utvärdering under arbetstid hade varit intressant att bedriva.

I vår analys reflekterar vi över att det enbart är förskollärare som svarat på vår enkät och ser möjligtvis här ett forsknings dilemma där frågan om utbildningsgrad i yrket kan vara aktuell. Ser förskollärare och barnskötare på kollegialt lärande på samma sätt?

Slutligen vill vi knyta an den sociokulturella teorin till den praktiska verksamheten som ligger till grund för det kollegiala lärandet. Det är i samspelet med varandra och i mötet med dem vi omger oss med som skapar nya kunskaper och utvecklingsmöjligheter.

REFERENSER

- Alnervik, K. & Alnervik, P. (2017). *Pedagogiskt ledarskap och kollegialt lärande i förskolan*. 1 uppl. Stockholm: Liber AB.
- Blomström, V., Nobel, E. & Wennerberg, J. (2019). Kollegial stöttning genom auskultation – ett sätt att utveckla ett akademiskt lärarskap. *Högre utbildning*, 9 (1), ss. 78-84. DOI: 10.23865/hu.v9.1515
- Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Uppl.1. Lund: Studentlitteratur.
- Fejes, A. Thornberg, R. (2019). *Handbok i kvalitativ analys*. 3 uppl. Stockholm: Liber AB.
- God forskningssed* (2017). Stockholm: Vetenskapsrådet
<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>
- Hjalmarsson, M. (2014). Enkäter till förskollärare. I Löfdahl, A. Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber AB, ss.157-165.
- Illeris, K. (2015). *Lärande*. Lund: Studentlitteratur AB
- Lindqvist, M. (2019). *Kollegialt lärande - att handleda i skolans värld*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur AB.
- Löfdahl Hultman, A. (2021). God forskningssed - regelverk och etiska förhållningssätt. I Löfdahl, A. & Ribaeus, K. (red) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber AB, ss.31-41.
- Nerbø, I. & Schei, V. (2015). The Invisible Learning Ceiling: Informal Learning Among Preschool Teachers and Assistants in a Norwegian Kindergarten. *Human Resource Development Quarterly*, 26 (3), ss. 299-328. DOI: 10.1002/hrdq
- Pihlgren, A. (2017). Undervisning i förskolan- att skapa lärande undervisningsmiljöer. Stockholm: Natur och Kultur.
- Riddersporre, B. (2010). Normativ styrning i förskolan: En fallstudie. *Nordisk barnehageforskning*, 3 (3), ss. 133–149. DOI: 10.7577/nbf.281
- Skolverket Lpfö 18 (2019). *Läroplan för förskolan*. Stockholm.
- Skolverket (2022) *Skolutveckling genom kollegialt lärande*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/utbildning-pa-vetenskaplig-grund-och-beprovad-erfarenhet/skolutveckling-genom-kollegialt-larande>
- Thurén, T. (2019). *Vetenskapsteori för nybörjare*. 3 uppl. Stockholm: Liber AB
- Åsén Nordström, E. (2017). *Kollegialt lärande genom pedagogisk handledning och lärande samtal*. 1 uppl. Stockholm: Liber AB.

Åsén Nordström, E. (2020). Verksamhets- och kompetensutveckling genom kollegialt lärande. I Åsén, G. (red) *Vad säger forskningen om svensk förskola?* 1 uppl. Stockholm: Liber, ss.136-148.

BILAGA 1 - MISSIVBREV

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Hej!

Vi är två studenter från Högskolan i Borås som under vår sista termin på högskolans utbildning till förskollärare vill genomföra en undersökning att använda i vårt examensarbete. Vårt valda ämne är *Det kollegiala lärandet - upplevelsen av det kollegiala lärandet i förskolans verksamhet*, som vi är intresserade av och har frågor kring.

Syftet med vårt arbete är att undersöka hur det kollegiala lärandet finns och behandlas inom förskolans verksamhet. Vi vill undersöka hur arbetet fortgår och vilka metoder det finns kring det kollegiala arbetet när det implementeras i verksamheten. Vi är även intresserade av att ta reda på om uppfattningen kring kollegialt lärande skiljer sig mellan de olika yrkeskategorierna som arbetar på förskolan, och har därav skapat en ruta på enkäten att fylla i där du väljer den yrkeskategori du tillhör.

Vi har fördjupat oss inom ämnet genom att läsa artiklar och litteratur som berör ämnet och vill genom vår enkät fördjupa förståelsen för det kollegiala lärandet med hjälp av din medverkan i enkäten.

Vår enkät består av tre delar där de grundläggande byggstenarna gällande kollegialt lärande behandlas enligt Skolverket. Varje del kommer att innehålla en övergripande inledande text som beskriver ämnet utifrån hur Skolverket definierar det kollegiala lärandet, och därefter följer två till tre frågor till varje del för dig att besvara.

Vår fjärde fråga är skapad för att ge utrymme för dig att uttrycka hur du skulle vilja vidareutveckla det kollegiala lärandet, och här hoppas vi får syn på de utvecklingsmöjligheter som kan tänkas finnas.

Att medverka i vår enkät är frivilligt och inget tvång. Under tiden som vi arbetar med vårt examensarbete kommer enkäterna vara skyddade hos oss och inte visas för någon annan. När vårt arbete är klart och godkänt kommer vi omgående att förstöra enkäterna.

Om du har frågor eller funderingar kring vår enkät är du välkommen att kontakta oss.

Vi ser fram emot dina svar!

Med vänliga hälsningar

Angela Evaldsson Sxxxxxx@student.hb.se

Thérese Persson Sxxxxxx@student.hb.se

BILAGA 2 - ENKÄT

En kvalitativ enkät för att undersöka det kollegiala lärandet i förskolans verksamhet

Utbildning

Förskollärare Barnskötare Utan yrkesutbildning

“Kollegialt lärande är ett samlingsbegrepp för olika former av strukturerat, gemensamt arbete, där kollegor tillsammans utvecklar kunskap. Det görs både genom att lära av egna och varandras erfarenheter och genom att ta tillvara befintlig kunskap, till exempel aktuell forskning, inom området.

Kollegialt lärande innebär att lärare, rektorer och övriga professioner i förskola och skola själva formulerar frågeställningar som kännetecknas av systematik, dokumentation, analys och kritisk granskning”. (Källa: Skolverket)

Fråga 1.

a). Beskriv vad kollegialt lärande innebär för dig?

b). Upplever du att ni arbetar så i ditt arbetslag?

c). På vilket sätt tycker du att det visar det sig i arbetslaget att ni arbetar med kollegialt lärande?

"I det kollegiala arbetet behöver det vara tydligt vilken omfattning arbetet ska ha, hur och när det ska ske samt hur det ska fördelas. Det behövs även någon som leder processen. Enskilda medarbetare som förstelärare, lektor eller ett arbetslag kan ges särskilt ansvar för utvecklingsarbetet inom ett specifikt område. Att forskarutbildade lärares kompetens tas till vara och kommer till nytta i skolverksamheten främjar också en skola som vilar på vetenskaplig grund". (Källa: Skolverket)

Fråga 2.

a). Vem/vilka handleder det kollegiala arbetet i arbetslaget på din arbetsplats?

b). Finns det stöttning av det kollegiala lärandet att tillgå genom er rektor? På vilket sätt i så fall?

“Det kollegiala utvecklingsarbetet kan också ske i mindre sammanhang, genom planering, dokumentation, uppföljning och analys. En öppenhet, kreativitet och ett gemensamt utforskande genom att man testat en idé, modell eller metod kan leda till ny kunskap om vad som leder till ett ökat lärande för barn och elever och vad som inte gör det. Därefter kan man försöka förstärka det som fungerar och förändra det som inte fungerar, och sprida kunskapen vidare till andra verksamheter”. (Källa: Skolverket)

Fråga 3.

a). Får ni i arbetslaget avsatt tid tillsammans för att reflektera kring hur ni arbetar med det kollegiala lärandet?

b). Upplever du att det finns utrymme att utvärdera hur det kollegiala arbetet fortgår i ert arbetslag? Iså fall på vilket sätt sker utvärderingen?

c). Sker reflektioner och utvärderingar vad det gäller det kollegiala lärandet kontinuerligt i er verksamhet? I så fall på vilket sätt är strukturen kring utvärderingen uppbyggd?

Fråga 4.

a). Vad ser du för möjligheter till förbättringar vad det gäller det kollegiala lärandet på din arbetsplats?

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se